

שלכת מתוכננת

מתבה וצילמה מורן גבעון*

א ברברית יפנית עם פירות

א גפנית מחומשת

בקיבוץ כ-750 נפשות, חברי קיבוץ ותושבים. מזג האוויר הוא קר ויבש, הטמפרטורות הממוצעות נעות בקיץ סביב 27-28 מעלות ביום, 16-18 מעלות בלילה ובחורף 10-12 מעלות ביום ו-3-4 מעלות בלילה. בלילות בהירים ללא רוח צונחת הטמפרטורה ל-0 מעלות וקרח נוצר על הדשא. שלג נערם ונאסף לעתים. האדמה המקומית היא געשית בעלת PH חומצי מתון, 6.5-6 PH, האופייני לקרקע געשית ואינו אופייני לקרקעות בארץ.

הגינות

כאשר הוחלט על יישוב השטח, הוא הוכן ע"י קרן קיימת לישראל: השטח 'חושף' ו'שוטח', והיער הגדול והמרשים שהיה בו נעקר כולו. כל עצי אלון התולע, אלון מצוי, אגס סורי ואוג הבורסקאים שיצרו את היער המקומי נעקרו. זו היתה הגישה בזמנו: ניקוי, חיטוף השטח, יישורו ואז בניין הבית, פיתוח השטח וגינות - נשתלו עצים ושיחים רבים שהיו נפוצים בגינות בארץ כגון אורן, אדר סורי, קטלב מצוי, ארז, דולב - רבים מהם, במיוחד אלו רחבי העלים וירוקי העד, לא שרדו. בשנת 1984, עם כניסתו של חנוך שנק לתפקיד מנהל הנוי, הוא החל במגמה הממשיכה עד היום של שתילת עצים מאזורים קרים שבהם מזג האוויר דומה יותר לזה הקיים במרום גולן כגון קנדה, צפון קליפורניה, אירופה, סין, יפן ועוד. שתילת נשירים ועצים ירוקי-עד אשר ידועים כעמידים לתנאים השוררים במקום כגון ארז -

א ארזי הימלאיה

א דובדבן מתוק וספיון השעווה

א סקוויה נאה redwood וארז אטלנטי במלון

א בעמוד הקודם: מופע שלכות ועלוות בבקתות הנופש

במסגרת ההכנות להקמתו של קיבוץ מרום גולן, השטח יושר ונחשף והיער הגדול והמרשים שהיה בו נעקר כולו. בתהליך ארוך שנים, נשתלו מחדש עצים שמוצאם באזורים קרים מרחבי העולם, המייצרים מופעי שלכת מרהיבים המושכים אליהם מטיילים וחובבי טבע מכל רחבי הארץ

במסגרת סדרת הכתבות על הנוי בקיבוצים, לפניכם הכתבה השלישית והאחרונה על קיבוץ מרום גולן. עוד בתחילת תהליך החשיבה והבחירה בקיבוצים עליהם נכתוב, ידענו שמרום גולן יהיה אחד מהשלושה והוא היה הראשון שנבחר והאחרון שנכתב בשל מאפייניו הייחודיים.

על מנת להבין את תמונת המצב היום, יש להיכנס קצת אל ההיסטוריה, הגיאוגרפיה ואל התהליכים שעבר המקום לאורך השנים. קיבוץ מרום גולן הינו היישוב הישראלי הראשון שהוקם ברמת הגולן לאחר כיבושה במלחמת ששת הימים. הקיבוץ החל את דרכו ב-14 ביולי 1967, כחודש לאחר סיום המלחמה במחנה סורי נטוש, שמבניו שימשו את גרעין המתיישבים הראשון, עוד בטרם החליטה הממשלה ליישב את הגולן. הגרעין כלל חבורה של צעירים בני קיבוצים ותיקים שהגיעו ליישב את הגולן, ובאופן רשמי ההתיישבות הראשונית הוגדרה כ"אתר לאיסוף בקר". מספר חודשים לאחר מכן הצטרפו מתיישבים נוספים וגרעין ההתיישבות עבר לקוניטרה, משם המשיך בשנת 1972 למיקומו הנוכחי למרגלות הר בנטל.

המיקום

מרום גולן ממוקם למרגלותיו של הר בנטל, הר געש רדום שגובהו 1000 מטרים ויותר מעל פני הים. מדובר בהר שהוא חלק משמורת טבע הנושאת את שמו ובה אחד החורשים הטבעיים הגדולים ביותר במדינה של אלון מצוי. מצפון לקיבוץ נמצאת שמורת פריחת פראון, ומדרום-מזרח לקיבוץ נמצאת שמורת הר אביטל. נכון להיום,

א אשוח כחלחל

א ספיון בתחילת שלכת

א הטרומלס קטלבי

א ערמון תרבותי

מקורות:

חנוך שנק - רכז הנוי 1984-2019 ראיון, סיור

זיו דה יונג, רכז הנוי הנוכחי - סיור

יפ דה יונג - ראיון

אתר הקיבוץ - מרום גולן

מרום גולן - ויקיפדיה

אתר המגורים בכפר

א מימין לשמאל: אורן מקרין חמיציפריס, ספיון השעווה ואורן מקרין

המוטו הוא לדשן כמה שפחות וכמובן שימוש מועט ככל האפשר בחומרי הדברה. זה מתאפשר ע"י שימוש ברסק עץ מקומי (הרבה ממנו נוצר בעקבות קריסת עצים רבים בסופה של 2021), חירמוש עשבייה וריסוס מועט ובררני של עשבים. אין ריסוס נגד מזיקים ומחלות וכל העצים בקיבוץ בטוחים למאכל. בעת שתילת עצים צעירים הם מקבלים מנת דשן בשחרור איטי וזהו. כל היתר מגיע מהאדמה, מהמים, מקומפוסט ומתוצרי פירוק של החומר האורגני שנותר על האדמה. השקיית הגינות הפרטיות מסובסדת ע"י הקיבוץ כדי למנוע מצב של ייבוש גינות, כל גינה מקבלת הקצבה ספציפית של מים לגינון בהתאם לגודלה. רוב הדשאים הקיימים והחדשים הינם מסוג זיף-נוצה חבוי 'קיקווי' - דשא עמיד וחזק הנכנס לתרדמת חורף עם אירוע הקרה הראשון. באפריל, עם ההתחממות, הוא מתעורר וחוזר לצמוח ולצבעו הירוק. חלק קטן מהדשאים הינם מסוג 'טול פסקו' - דשא חורפי הנזרע וגדל בהצלחה בעונת החורף.

לסיכום, וכפי שניתן לראות בתמונות ובשטח, הגינון והנוף במרום גולן הינם תוצאה מוצלחת ויפהפייה במיוחד מחיבורם של אדמה ייחודית, עצים ושיחים מארצות רחוקות ולפני הכל: אנשים עם חזון, מעוף, הגיון בריא, חשיבה יצירתית וקבלת החלטות מושכלת לאורך זמן בשילוב עם גינון ותחזוקה ברמה גבוהה. ❁

לבנוני, אטלנטי והימלאי, אדר סורי, אורן קפריסאי, אורן קנדי, אשוח, אשוחית, סקויה red wood, אלון אדום, אפרסמון, דולב מכסיקני, דובדבן, אדר יפני, אדר נורווגי, שדר הנייר, חלבלוב דמוי קוטינוס, אגס קלריאני, ספיון, מילה חדת-עלים ועוד. במהלך השנים נשתלו כמובן גם עצים שבדיעבד לא התאימו לתנאים כגון אלון השעם, אורן רדיאטה ועוד. העצים גודלו מזרעים שהוזמנו דרך חנות ברחוב אלנבי בתל אביב - 'בן שחר' - שאליה שלח חנוך את השמות הלטיניים של הזרעים המבוקשים. בעל החנות הזמין את הזרעים, ייבא אותם לארץ ושלח לקיבוץ לגידול ולשתילה. מקור נוסף ומפתיע של זרעים לעץ, המהווה היום עץ מרכזי וחשוב בקיבוץ, הוא השוק של קריית שמונה! שם נקנו ערמונים למאכל אשר נזרעו וגדלו בקיבוץ בהצלחה יתרה: הם אוהבים את האדמה הגעשית, החומצית, והיום אותם עצים מהשוק מהווים חלק חשוב מהנוף הגבוה של הקיבוץ.

אזור נוסף בקיבוץ שבו באים לידי ביטוי עקרונות התכנון הוא כפר הנופש והמלון. כפר הנופש פותח לאורך השנים ומלון מרום גולן נפתח ב-2018 והוא משווק כ'מלון מפנק בתוך לוע של הר געש'. כאן נראה בבירור ובשיאו סגנון תכנון הגינון המקומי: מרחבים של דשא המחברים בין החללים, עצים צרי עלים עמידים לקור ולשלג ועצים ושיחים בשלכות מרהיבות המושכות וממגנטות אליהן מטיילים וחובבי טבע מכל רחבי הארץ.

השכונה החדשה והאחרונה שנבנתה - שכונת שמורת האלונים - קיבלה כיוון תכנוני שונה: הבתים נבנו בה תוך התייחסות ושמירת העצים הקיימים, רוב העצים נשמרו והאדריכלות ובעיקר מיקום הבתים הותאמו ותוכננו לפי מיקום העצים בעיר. בשטחים הציבוריים לא נשתלו עצים ממקורות זרים - ללא שלכות אירופאיות ואמריקאיות, שימוש רב בעצי אלון מקומיים, עצי תאנה ואחרים האופייניים לאזור.

תחזוקה וטיפול

ענף הנוי בקיבוץ הוא ענף עסקי לכל דבר ועניין. בצוות חמישה עובדים, כולם חברי המשק, כאשר זיו דה יונג מרכז ומנהל את הענף משנת 2019. בצוות הגינון המקצועי חברים גם זיו קודנצ'יק, דורון גור, חן קריסטל וחנוך שנק, שגם מדרך טיולי שלכת בקיבוץ בעונת הסתיו. כל אנשי צוות הגינון עושים את כל העבודות, עוברים קורסים והשתלמויות במגוון נושאים כמו תכנון מערכות השקיה, אילנות, גיזום, עבודה בגובה ועוד. ענף הגינון מספק את כל שירותי הגינון לעצמו ולעוד קיבוצים באזור, כגון אורטל ואלרום. בנוסף ישנה משתלה קטנה המשמשת הן לגידול העצים המיוחדים מזרעים ומייחורים של צמחים מצטיינים והן לאחסון עד לשתילה.

> ליקווידמבר לבני

v גינקו בילובה

**קיבוץ מרום גולן
הינו היישוב הישראלי
הראשון שהוקם
ברמת הגולן לאחר
מלחמת ששת
הימים, עוד לפני
החלטת הממשלה
ליישב את הגולן**

* מורן גבעון - הנדסאית אד' נוף. אילנאית וגוזמת, תכנון, ליווי וייעוץ אדריכלות נוף למוסדות ויישובים. www.facebook.com/moran.givon